

Výskyt a hnízdění výra velkého (*Bubo bubo*) na Kunětické hoře u Pardubic

Occurrence and breeding of the Eagle Owl on Kunětická hora near
Pardubice

Jiří Česák

Ráby 81, 533 52 Staré Hradiště

Úvod

Výr velký (*Bubo bubo*) je stálý druh, jehož areál rozšíření pokrývá téměř celou Evropu a značnou část asijského kontinentu kromě nejsevernějších oblastí. Dále je rozšířen v severní Africe až po Saharu (HUDEC et al. 1983).

V České republice výr velký hnízdil odedávna, na počátku dvacátého století byl však díky trvalému pronásledování téměř vyhuben. V letech 1895 až 1904 u nás hnízdilo jen 20 párů (HUDEC et al. 1983). Od roku 1929, kdy začala platit zákonná ochrana výra velkého, se jeho stavy začaly postupně zvyšovat. V letech 1940 až 1945 se odhadovala početnost hnízdní populace na 75 párů (HUDEC et al. 1983), v letech 1973 až 1977 na celkem 400 až 600 párů a v letech 1985 až 1989 hnízdilo v České republice 600 až 950 párů (ŠTASTNÝ et al. 1997). Výr velký však v posledních letech podle ŠTASTNÉHO a kol. (1997) i nadále nehnízdí v nížinách středních a východních Čech a v nížinách jižní Moravy.

Popis lokality

Kunětická hora je mnoha autory nazývána dominantou Pardubicka, a to určitě právem. Z rovinaté krajiny mezi Hradcem Králové, Pardubicemi a Holicemi vystupuje její vrchol do výše 82 metrů nad okolní terén, dosahuje nadmořské výšky 307 metrů. Na vrcholu hory stojí stejnojmenný hrad. Masiv Kunětické hory není vyvřelá sopka, jak by se mohlo na první pohled zdát. Jedná se o tzv. lakolit, který vznikl utuhnutím magmatu těsně pod povrchem země a následným jeho odkrytím při odnosu okolních sedimentů (LEMBERK 1997). Kunětická hora je zčásti zalesněna, zčásti osázená ovocnými stromy, v jižní části je kamenný svah a v jihozápadní části jsou kolmé stěny bývalého lomu. Těžba kamene zde započala již ve středověku a ukončena byla až v roce 1912.

Pozorování z 19. století

Ve sbírce Hromádkově (uložena ve Východočeském muzeu v Pardubicích) je výr velký ulovený 22. června 1841 na Kunětické hoře (MUSÍLEK 1946). Toto je jediný údaj dokládající výskyt (a možné hnízdění) výra velkého na této lokalitě v dřívějším období.

Pozorování současná

V lednu roku 1993 jsem byl upozorněn jedním známým myslivcem, že při čekání na posedu na okraji lesa na úpatí Kunětické hory spatřil přelétnout

velkou sovu, pravděpodobně výra velkého. Toto pozorování se mi však v terénu nepodařilo ověřit. V květnu 1996 našel pod stěnou lomu zbytky ježků (evidentně ulovených výrem) Lemberk (in verb.). V roce 1997 mi ten-
týž myslivec oznámil opakovaná pozorování výra na stejné lokalitě. Výr údajně také zaletoval do bažantnice vzdálené asi 500 metrů jižně od Kunětické hory.

Dne 9. února 1998 jsem po setmění začal pod stěnou lomu na Kunětické hoře přehrávat magnetofonovou nahrávku hlasu výra. Po více než hodině přilétl z lesa samec, usedl na vrchol modřínu a začal odpovídat na nahrávku. Po deseti minutách přilétla i samice a oba odlétli zpět do lesa. Kunětická hora je dosti navštěvována turisty v každém ročním období, proto jsem se domníval, že by výři mohli hnízdit v lese, ale hnízdo jsem nenalezl.

V ranních hodinách 26. června 1999 jsem chytil ve vysoké trávě úplně promočenou samici výra (v noci velmi silně pršelo). Po oschnutí byla okroužkována a vypuštěna zpět do přírody.

Od konce ledna do začátku března roku 2000 byl houkající samec pozorován na bývalé hospodě u hradu. 27. října 2000 ráno před rozedněním jsem při cestě do práce slyšel samce houkat na skále pod hradem.

Dne 22. dubna 2001 mě kastelán hradu pan Jiroušek upozornil na místo odkud slyšel v lednu a únoru houkat výra. Proto jsme se ženou za pomoci dalekohledů z protější strany prohlíželi skalní stěnu a asi po čtvrt hodině manželka spatřila na malé skalní římsce dospělého výra, byla to samice. Asi o dva metry dál ve skalním výklenku jsem uviděl dvě výři mlád'ata. Hnízdo bylo na skalní římsce 35 až 40 metrů nad zemí. O dva dny později 24. dubna jsem se spustil na laně k mlád'atům, která jsem okroužkoval. Samice seděla v blízkosti hnízda.

Příští rok, 3. února 2002 v ranních hodinách, ještě za tmy, jsem pozoroval pár výrů v blízkosti loňského hnízda. Po rozednění jsem spatřil na skalní římsce v místě, kde vloni bylo hnízdo, stát plechový kbelík. Po slanění jsem zjistil, že kbelík byl naplněný kameny, aby ho vítr neshodil. Někdo asi neměl zájem, aby zde výři hnízdili. Kbelík jsem odstranil.

Při kontrole 2. března 2002 na místě, kde stál před měsícem kbelík, již seděla samice výra na vejcích. Dne 6. dubna 2002 byla v hnízdě dvě mlád'ata, 23. dubna 2002 jsem za pomoci své ženy a kastelána hradu kroužkoval jedině mládě, druhé mládě někam zmizelo.

Souhrn

Výr velký (*Bubo bubo*) byl poprvé na Kunětické hoře (kv. 5960) zjištěn 22. 6. 1841, kdy zde byl jeden exemplář zastřelen. Od roku 1993 se zde vyskytuje pravidelně. Hnízdění se podařilo prokázat až v roce 2001, kdy pár výrů vyvedl dvě mlád'ata. V roce 2002 bylo úspěšně vyvedeno jedině mládě. Jedná se o první prokázané hnízdění na Pardubicku.

Summary

The Eagle Owl (*Bubo bubo*) was recorded for the first time on Kunětická Hora near Pardubice town (Eastern Bohemia, square 5960) on 22 June 1841. One individual, now deposited in the East Bohemian Museum in Pardubice, was shot there. The Eagle Owl occurs there regularly since 1993. However, breeding was proved in 2001. Two young fledged from a nest located in a deserted quarry. In 2002 one young fledged from the same nest.

Literatura

- HUDEC K., et al., 1983: Fauna ČSSR. Ptáci 3. *Academia, Praha.*
- LEMBERK V., 1997: Příroda na Pardubicku dříve a nyní. *Východočeské muzeum, Pardubice.*
- MUSÍLEK J., 1946: Ptactvo Pardubicka. *Pardubice.*
- ŠŤASTNÝ K., BEJČEK V., HUDEC K., 1997: Atlas hnízdního rozšíření ptáků v ČR 1985-1989. *H a H, Jinočany.*

+ foto v barevné příloze

ISBN 80-86046-61-3